

SANJA FALIŠEVAC: SCENE IZ ATELJEJA

16. lipnja – 11. kolovoza 2023.

Pučko otvoreno učilište Krapina
Galerija grada Krapine
Magistratska 25

Poniranje tišinom
samotnih,
mir na ispitу snage,
u dubini misli sjedinjene ljepote,
što izlazi,
iz jedinstva s nevidljivom silom,
i dodirom svijeta...

Te umjetnik stvori djelo.

Sanja Fališevac

ČITAČICA, 2010.
patinirana terakota
42 x 33 x 30 cm

Izraz humaniteta i osobna formula umjetnosti

Provirivši prije gotovo dvadeset godina iz odrednice marginalne različitosti, keramoskulpture gluhoslijepo kiparice Sanje Fališevac, čiji je neosporni talent prepoznat još u srednjoškolskim danima, do danas su ipak pridobile veću vidljivost na zagrebačkoj likovnoj sceni. Izložbom u Galeriji grada Krapine, kiparica obilježava svoje dvadeseto samostalno umjetničko predstavljanje te daje retrospektivni uvid u omiljene motive, teme, likovna razmišljanja i načine oblikovanja kroz proteklih dvadeset i pet godina stvaranja. Sanjini radovi, redovito prisutni na međunarodnim smotrama taktilne umjetnosti slijepih i slabovidnih stvaraoca, u pojedinim su slučajevima ostvarili i valorizaciju u širem kontekstu umjetnosti, koju doista zasluzuju. Na IX. trijenalu hrvatskog kiparstva 2006. godine za skulpturu *Pas vodič*, figuru labadora izvedenu u prirodnoj veličini, umjetnica je nagrađena posebnim priznanjem, a pozitivna recepcija ostvarena je i od strane umjetničke kritike. Osobno, sa Sanjinim radom sam se prvi put susrela 2015. godine, kada se u sklopu projekta „Pogled u tamu“ u Muzeju za umjetnost i obrt, predstavila na izložbi *Ljudi i dodiri*, gdje je održala i niz susreta s posjetiteljima te radionice modeliranja gline s ciljem oživljavanja kreativne atmosfere iz svog ateljea u muzeju. Taj motiv osobnog radnog prostora, ateljea je provodni motiv ove izložbe. Usamljenički i stvaralački poligon pun poticaja i dvojbi, unutrašnji koliko i vanjski, a stoga što kiparica u njemu povremeno organizira i Dane otvorenih vrata, Sanjin je atelje povremeno i izložbeni prostor, prostor dijaloga i komunikacije.

Do sada su radove Sanje Fališevac popratili odgovarajućom likovnom kontekstualizacijom renomirani kustosi i likovni kritičari. Prilikom izložbe u Galeriji Forum *Posveta dodiru* (2008., organizacija Tiflološki muzej) za koju je uz portrete bio odabran i animalistički segment opusa, kustosica Morana Vouk je naglasila Sanjine umjetničke kapacitete: „Sanjina osobnost i likovno djelo plijene pozornost... Razvijena imaginacija, nepodilaženje uzorima i velik inspirativni ulog, otkrivaju nam izuzetnu spretnost i vještina oblikovanja gline te naglašavaju smisao za komponiranje volumena.“

Zahvaljujući dugogodišnjoj suradnji s Tiflološkim muzejem (od samostalne izložbe *Sanja Fališevac : Keramoskulpture*, 1999.) u čijoj se Likovnoj zbirci nalazi i nekoliko njezinih skulptura, ondje je, povodom obilježavanja 40. obljetnice Taktilne galerije muzeja, održana i izložba *Zaustavljeni pokret* (19. 12. 2007. – 28. 2. 2018.), kustosa Igora Maroevića. Osvrnuvši se na seriju radova koji tematiziraju dinamiku pokreta ili ples te nekoliko radova pod nazivom *Balet*, Tonko Maroević u predgovoru konstatira: „S onu stranu imitacije ili evokacije idealnog izgleda ljudske figure, neosporno je da kiparicu posebno zanima mogućnost aktiviranja volumena i mase, sugestija zaustavljenog pokreta.“ Kritičarka osobito posvećena mediju keramike, Višnja Slavica Gabout u predgovoru samostalne izložbe *Kairosov čuperak* održane u zagrebačkoj Galeriji Kristofor Stanković (2004.), točno je istaknula osobine Sanjine stvaralačke poetike: „Naizgled konkretan, njezin je motiv uvijek iz svijeta opipa, osjeta, snova i sjećanja, jer je ona umjetnica koja upija sve vibracije oko sebe, dajući kroz nevjerojatno bogatstvo oblika svoj osobni „unutarnji“ snimak pojavnog, svoju osobnu formulu figuracije i sublimat svog vlastitog kiparskog svijeta.“

Serija ženskih glava zaokružen je i postojan ciklus no potencijalno nedovršen ili nedovršiv jer kao motiv predstavlja trajnu inspiraciju. Činio je okosnicu više njenih samostalnih izložbi, poput one u zagrebačkoj Galeriji Kristofor Stanković (2004.), gdje je bila izložena i glava *Vjetrenica* (2001.), oblikovana u duhu raspoloženja više nego fizionomijske konkretnosti. Likovni tretman glava, Višnja Slavica Gabout okarakterizirala je „klasičnim, ali i vrlo rustikalnim, arhajskim i sugestivnim.“ Sugestivnost je prisutna u tragu izražavanja neke udaljene prisutnosti ili potkožne uzburkanosti u stanju mirovanja zamjetnoga osim u glavi *Vjetrenica* i u *Simoni* (1999.) te *Dami s kamelijam a* (2010.). Oblikovane više pod vodstvom idealistički pročišćene vizije karakterističnog psihološkog stanja no dosljednih portretnih karakteristika, one reprezentiraju stanja zamišljenosti i istodobno opuštene zanesenosti nekom skrivenom idejom, prizivajući zagonetnost alegorijskih značenja sna, dnevnog sanjarenja ili odmora i meditacije. Realističkim pristupom izdvaja se najrecentniji rad u ovoj grupi, portret dugogodišnje Sanjine asistentice, ujedno i prijateljice Martine Domanovac. Taj portret izведен prema živom modelu odlikuje se fizionomijski i psihološki istančanom karakterizacijom. Osobitu arhajsku uvjerljivost i monumentalnu stamenost unatoč komornim dimenzijama nosi u sebi zbijeni i izduženi volumen *Ženske figure* (2014.).

Skulpture manjih dimenzija u vitrini predstavljaju galeriju likova, sačinjenu od tematskih sublimacija Sanjinog stvaralačkog svijeta. Uz suspregnutog birokrata koji nalikuje svojevrsnom oklopu oko praznine (*Poreznik*) ili zakopčanih šetača utonulih u neprepoznavanje i anonimnost općenitosti, naglasak je ipak na ženskim likovima kojima autorica posvećuje više prostora - od narativno živog lika kumice do stiliziranih prijateljica ili ritmički raslojenog volumena plesačica. Ova galerija likova podastire uvid u odnose vanjskog i unutrašnjeg prostora u oblikovanju ljudskih figura, u intimistički intonirane prizore zajedništva pa i poneku razradu odnosa između utilitarnosti i skulpturalnosti, poput duhovitog objekta s postamentom – fotoaparata (*Hommage a Badrov*). „Posebna napetost između vanjskog i unutrašnjeg prostora“ kao i kontrasnost, svojstva su koja je u radovima Sanje Fališevac zamjetio i Tonko Maroević.

Sintetizirajući cjelinu opusa možemo ustvrditi da „osobna formula Sanjine figuracije“ potencijal sklada izgrađuje iz odnosa između vanjskog prostornog omotača, međuprostora uhvaćenog u formi i različitim vrsta površinskih napetosti. U prikazivačkom smislu, ona iskazuje dvije principijelno simbolične linije izražavanja antropomorfnih oblika. Prva polazi od tematskog sklopa para, dvojstva, susreta ili dodira između dviju figura ili dva volumena, kao što je to slučaj u nekoliko verzija *Razgovora* ili u radovima *Kameni svatovi* i *Most*. Druga linija izraza polazi od jednog antropomornog volumena, primjerice motiva glave u radovima *Drugo lice I*, *Drugo lice II* ili motiva tijela odnosno odijela u ciklusima *Odijelo govori* i *Otočanke* u kojemu su često naglašeni kontrapunkti između volumenske sabijenosti i šupljine jezgre te dinamičke razvedenosti epidermalnog plašta u odnosu na volumen forme. Iz ovih bazičnih principa izdvajaju se zatim prizori iz prirode odnosno imaginarni krajolici.

U kompozicijama vertikalnih volumena čije su plohe istanjene dinamikom torzije koja ih iznutra napreže, često je istaknuta upravo točka ostvarenog spoja odnosno cjelovitost - dvojna struktura jedinstvenog oblika (*Penjači*, *Lelujanje podmorja*, *Ples*, *Vizija menore*). Stjenoviti ili pak pitomi, jastučasti predjeli nastanjeni su malenim ljudskim figurama, koji poput *Penjača* ili *Skijaša* bivaju pokrenuti u hitnji uspinjanja k vrhuncima ili spuštanja, u ushitu traganja i stremljenja ili ponekad zaustavljeni u trenucima osame i predaha. U kasnijim radovima iz oko 2019. godine ostvarene su simbolične i formalne analogije između antropomorfnih i krajobraznih formi. Taj se sadržaj izražava kroz slutnju antropomorfnih načela u izduljenim konusnim volumenima (*Kameni svatovi*), izgrađenim od lisnatog, slojevitog preklapanja ploha ovojnica, od sumarnih pravokutnih i trokutastih oblika, od ispresijecane oštine geometrijskih ploha svjetla i sjene.

Oblast modelirane gline Sanje Fališevac obuhvaća sve faze transformativnog procesa. Od formiranja volumnih oblika i razlistavanja ploha do uviranja volumena u plohu, izvedenog na zaigran i lirske način. Oblikovanje gline rukama, modeliranje jest proces unutrašnjeg putovanja kroz materijalnu traumu gline, poput one koju je primjerice Konrad Fiedler opisao kao mukotrpno izdizanje od onoga što je bezoblično do forme i lika. U Sanjinim radovima taktilnost nadilazi piktoralne kvalitete koju kiparica, očekivano, znatno manje aktivira te se uz prevladavajuću rustikalnost terakotne površine, ponegdje odlučuje na ujednačenu bijelu ili crnu boju. U ponekim primjerima željeni kontrast je naglašen ne samo između glatkih i grubih površinskih tekstura, već i uvođenjem drugih materijala poput kristala, minerala ili metalnih dijelova, čime kao da postavlja pitanje o dekorativnosti u sklopu skulpturalno-keramičke problematike. Kroz odnos obrađenih i neobrađenih tekstura, autorica materijalizira simbolički sadržaj svojih radova – slutnju preobrazbe ili kontrastnog nadopunjavanja, a ne dekorativnu svrhu.

Jasmina Fučkan

DAMA S KAMELIJAMA, 2010.
patinirana terakota
30 x 27 x 40 cm

TICIJANA, 2019.
obojana terakota
40 x 20 x 15

ZAROBLJEN U?, 2019.
bijela glina, terakota
49 x 17 x 11

KAMENI SVATOVI, 2019.
terakota
39 x 23 x 11

DRUGO LICE I, 2018.
terakota
37 x 18 x 18

DRUGO LICE II, 2018.
terakota
46 x 20 x 22

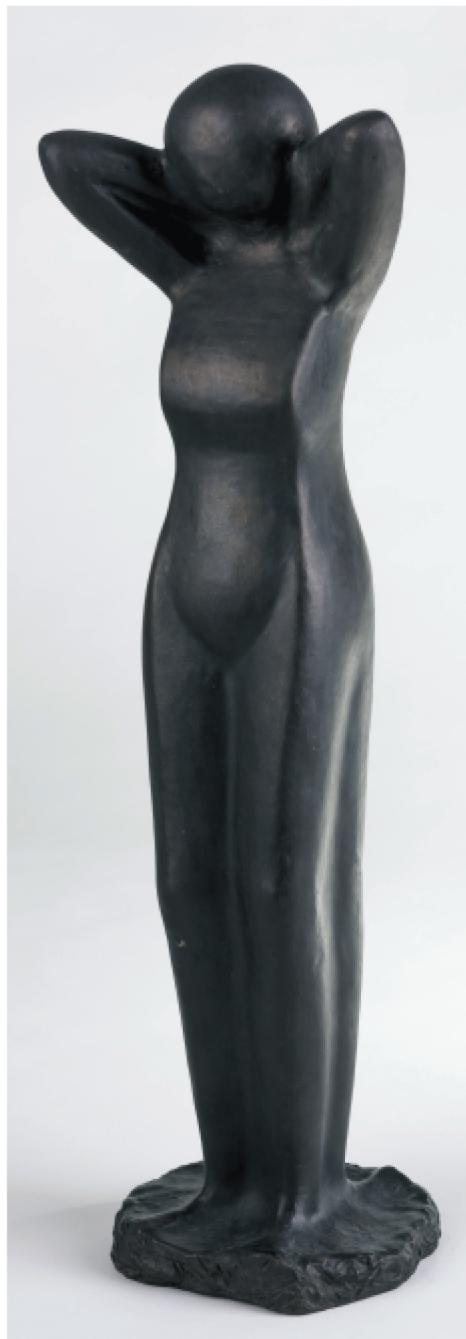
HOMMAGE A BADROV, 2019.
bijela glina, terakota
19 x 20 x 21

SIMONA, 1999.
bijela glina, terakota
27 x 25 x 21 cm

U SJENI, 2002.
patimirana terakota
30 x 20 x 16 cm

FIGURA, 2014.
terakota
48 x 13 x 13 cm

JASTUK, 2011.
terakota
7 x 22x 20 cm

ODMOR, 2014.
terakota
15 x 25 x 25 cm

BIOGRAFIJA AUTORICE:

Požežanka Sanja Fališevac (1965.) školovala se u Zagrebu zbog svoje osobitosti kao gluhoslijepa osoba.

Slijedeći unutarnji poticaj, i uz podršku akademske kiparice Nade Orel otkriva potencijal i mogućnost da se profilira u smjeru umjetničkog stvaralaštva.

Školovanje je nastavila u Školi primijenjene umjetnosti i dizajna te specijalizirala keramiku i tehniku tkanja. Kroz rad s akademskim kiparom Želimirom Janešom nastavlja taktilna istraživanja kiparskog medija i priprema se za Akademiju likovnih umjetnosti koju nikad nije upisala. Tijekom sudjelovanja na umjetničkoj koloniji u Poljskoj 1994. godine surađivala je s poljskim kiparom Ryszardom Stryjeckim, profesorom na Akademiji likovnih umjetnosti u Varšavi. Članica je ULUPUH-a i HDLU-a.

Skulpture joj se nalaze u nekoliko javnih prostora (Talijansko veleposlanstvo, Rijeka; Gradska vijećnica, Varaždin; Poglavarstvo grada Varaždina; Međunarodna i britanska organizacija gluhoslijepih osoba, London; Gradsko kazalište Gavella, Ustavni sud, Zagreb; Knjižnica slijepih, Zagreb; Galerija URIHO, Zagreb; Centar za školovanje pasa vodiča, Zagreb; Župni ured, Vinkovci) i u mnogim privatnim zbirkama. U dječjem parku na zagrebačkom Jarunu nalazi se brončana skulptura psa vodiča Val.

Atelijer na Trgu bana Jelačića 15, koji je dobila na korištenje od Grada Zagreba 2007. godine, funkcioniра i kao otvorena galerija koju je moguće posjetiti uz prethodnu najavu.

Kontakt:

Sanja Fališevac

atelier: Trg bana Jelačića 15, Zagreb

098 9126 884; sanja.falisevac@gmail.com

SAMOSTALNE IZLOŽBE

2019. Kuća Šenoa, Zagreb - Sanjine ruke
2017. Tiflološki muzej, Zagreb
2015. Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb
2014. Galerija Laval Nugent, Zagreb
Galerija Ericsona Nikole Tesle, Zagreb
2011. Francuski kulturni institut, Zagreb
2008. Galerija Forum, Zagreb
2004. Galerija Kristofor Stanković, Zagreb
2003. Salon Praloni, Zagreb
2002. Hotel Sheraton, Zagreb
Trg Petra Preradovića, Zagreb, Festival jednakih mogućnosti
2001. Ulična galerija Likum, Zagreb
2000. Galerija gradske knjižnice, Zabok
Dom Paneuropske unije, Zagreb (promocija zbirke pjesama i izložba skulptura)
Palais des nations, Genève
1999. Tiflološki muzej, Zagreb
Galerija likovne udruge Varaždin, Varaždin
1998. Gradska knjižnica, Zagreb
1996. Comunità degli Italiani di Fiume Circolo, Rijeka

SKUPNE IZLOŽBE

- 2023. Izložba pisanica, Galerija grada Krapine
- 2022. Izložba maski, Galerija grada Krapine
  - Izložba pisanica, Galerija grada Krapine
  - ArtEco - Zeleni kotač ravnoteže - Galerija ULUPUH
  - Izložba foruma žena HSGN, Starogradska vijećnica, Zagreb
- 2021. „Minijature Sirmiuma“, Muzej Srema, Sremska Mitrovica, Srbija
- 2020. „Tikkun olam - popravljanje svijeta“, Galerija Zrinski, Zagreb
- 2019. Art Fair, Zagreb
- 2019. Dyer Arts Center, Rochester, New York
- 2013. Galerija Prica, Samobor
  - Art Blind Internationale, Köln
- 2011. Plavi val, Galerija starogradske vijećnice, Split
- 2006. IX. trienale hrvatskog kiparstva, Gliptoteka HAZU, Zagreb
- 2004. Urbana skupna izložba likovnih radova, Gradski ured za kulturu, Zagreb
- 2003. Galerija Zvonimir, Zagreb
  - VIII. trienale hrvatskog kiparstva, Gliptoteka HAZU, Zagreb
- 2001. Sala Ministarstva rada i socijalne skrbi, Zagreb
- 2000. Galerija samoborskog učilišta, Samobor
  - Svjetska natjecateljska izložba, London
  - Poglavarstvo grada Zagreba, Zagreb
- 1997. Hotel Intercontinental, Zagreb
- 1986. Tiflološki muzej, Zagreb
- 1979./80. Tiflološki muzej, Zagreb

RADIONICE POD VODSTVOM SANJE FALIŠEVAC:

- 2021. RezervArt, Zagreb
- 2019. Kuća Šenoa, Zagreb
- 2018. Arheološki muzej u Zagrebu
- 2011. Akademija likovnih umjetnosti, Zagreb

LIKOVNE KOLONIJE:

- 2023. „42 svibanski susreti i likovna kolonija“, Orlovac, Zagreb
- 2002. „Jesen pod Okićem“, Sv. Martin pod Okićem
- 2000. „Tragom svjetlosti i boja“, Krašić
- 1999. „Bjeloglavi sup“, Samobor
- 1999. „Prijateljstvo kroz vatru rakua“, Orlovac, Zagreb
- 1994. „Susret europskih umjetnika“, Oransko, Poljska

OTOČANKA II, 2019.
terakota, metal, staklo
56 x 18 x 13 cm

OTOČANKA I, 2019.
terakota, metal
52 x 20 x 13 cm

NOĆNI GOST, 2019.
terakota
46 x 16 x 12 cm

POREZNICI, 2020.
terakota
33 x 15 x 14 cm
32 x 13 x 12 cm

Impresum:

Izdavač: POU Krapina, Galerija grada Krapine

Za izdavača: Grozdana Pavlović

Urednica kataloga: Martina Domanovac

Predgovor: Jasmina Fučkan

Likovni postav: Jasmina Fučkan

Naklada: 100 komada

Tisak: Idea graf d.o.o.

tel: 049 370 810

e-mail: galerija.krapina@gmail.com

www.krapina.net

